پاچڤەو

چەند وەلاَمێکی بێ پرسیار

حەمەکەریم عارف

"١"

زمان وەکو ژیان، هەمیشە لە گۆڕاندایە بە دەم کاروانی گۆڕانکاریی ژیانەوە پەیڤ و زاراوەی لێ هەلَدەوەرێ و وشەو زاراوەو چەمك و مانای تازەی دێتە ناو، واتە لە حالَی کاژە گۆڕکێ و خۆ تازەکردنەوەی بەردەوامدایە. بۆیە هەموو ئەوانەی سەرو کاریان دەگەلّ زمان و بەکارهێنانی زماندا هەیە، بۆ ئەوەی لە زاوزێی تازەی زمان غافلّ و بێ ئاگا نەبن، دەبێ بە بەردەوامی پەیگیری دیاردەو پرۆسەی نۆژایی زمان بکەن، نەخاسما پاچڤەوان..

**

هەلّبەتە دیقەت و وردی و ئەمینی، ڕوونی و ڕەوانی لە چۆنییەتی بەکارهێنانی زماندا، نەخاسما لە کاری پاچڤەدا، یەکێکە لە مەرجەکانی پاچڤەی باش. بەلاَم ئەمە بەو مانایە نییە کە وەرگێڕ، بە ئاسانی ڕێ بە خۆی بدات، بە هەنجەت و بیانووی ڕوونی و ڕەوانی زمانی دووەمەوە لە دەقەکە دوور بکەوێتەوە، چونکە لە حالّی دوورکەوتنەوە لە دەقەکە، جلّەوی پاراستنی شێوازی دەقەکەی لە دەست بەر دەبێت کە پاراستنی شێوازو ستایلی دەق یەکێکە لە مەرجەکانی پاچڤەی باش..هەلّبەتە وردی و دیقەت لە وەرگێڕاندا ئەگەر مەرجی پاچڤەی باش بێت، ئەوا سەبارەت بە دەقە سەخت و دژوارەکان یەجگار پێویست ترە، ئەگەرچی هەندێجار خوێنەری زمانی دووەمیش تا ڕادەیەك بتارێنێت. چونکە دەق تا دەق فەرق دەکات، هەندێ دەق هەن بە ڕادەیەك خۆش دێنە دەستەوە، لە زمانی دووەمدا وا دێنە بەرچاو کە لە بنەرەتدا بە زمانی دووەم نووسرابن، دیارە هەموو دەقێك بەو شێوەیە خۆی بە وەرگێڕ ناسپێرێت و بەو ئاسانییە کەوی نابێت، بە تایبەتی دەقی شیعر و هۆزانان. ئەمەش بەو مانایە نییە کە نەکرێت بە موو لە دەقەکە لابدەیت، نەخێر..چونکە ئەگەر هەندێجار لەبەر خاتری ڕوونی و ڕەوانی و جوانی زمان، ناچاربین ئامرازێك، ئاوەلّناوێك یان ئاوەلّفرمانێك لابەرین نە کابە کەچ دەبێت و نە قیامەت ڕادەبێت و نە پردی سیرات دەروخێت. بەلاَم ئەمە بەو مانایە نییە گواستنەوەی ئۆتمۆسفیر و هاماج و شێوازو تۆنی دەقە ئۆرجیناڵەکە (ئەسڵەکە) فەرامۆش بکرێت.

وەرگێڕی باش و شایستە، دەبێت بەسەر هەردوو زمانی یەکەم و دووەمدا زالّ بێت، خۆ ئەگەر چەند ساڵێك لە ناو ژینگەو ئەهلی زمانی یەکەمدا ژیا بێت و ئەزموونێکی هەبێت زۆر باشترە. لە زمانی دووەمدا، توانای نووسینی هەبێت، یانی بتوانێت ماناو چەمکە ئاڵۆز و گۆنگەکان بە زمانێکی ڕوون و ڕەوان و سوار و بێ گرێ دەرببڕێت. هەندێ وەرگێڕ ئەوە لە بیردەکەن کە ئامانجی یەکەمی وەرگێڕان، بەرقەرارکردنی پەیوەندییە دەگەلّ خوێنەرانی نەوعیدا. ئەگەر دەقی وەرگێڕدراو مەفهووم نەبێت، وەرگێڕ چەندیش هەوڵی دابێت بە ئەمانەتەوە دەقەکە وەربگێڕێت،

هەر بە مەرامی خۆی نەگەییوە، کەواتە شارەزایی لە هەردوو زمانی یەکەم و دووەم و بەهرەو توانای نووسەرایەتی لە مەرجە بنەرەتییەکانی پاچڤە و پاچڤەوانن. پاش ئەمە نۆرە دێتە سەر شارەزایی تەواو لەو بابەتەی کە دێتە وەرگێڕان، یانی بە کورتی و کرمانجی وەرگێڕی باش دەبێت وێناو تەسەورێکی زۆر ڕوون و ئاشکرای دەربارەی کاری پاچڤە هەبێت و کە دێتە سەر وەرگێڕانی کارێکی گەورە دەبێت ئەزموون و کارامەیی تەواوی هەبێت.. وێڕای هەموو ئەمەش پڕ بە دڵ حەزی لە کاری وەرگێڕان بێت، بە ئەشقەوە مومارەسەی بکات، خۆ ئەگەر کەسێك حەزی لە کار ی وەرگێڕان نەبێت و تەنیا وەکو وەزیفەو بۆ سووکە دەسکەوتێکی دارایی و فشە ناوێك بیکات، زوو حەوسەڵەی دەچێت و کارەکەی وەکو جۆرە بێگارێکی لێدێ و بە پەلە پرووزێ و بە شێوەیەکی جەڵەبی و بازاڕی لە کۆڵی دەکاتەوە. کاری وەرگێڕان، سەبر و حەوسەڵەی دەوێ نەك گاڵتە.

وەرگێڕ دەبێت کتێبێك هەڵبژێرێت کە بە ڕاستی حەزی لێبکات، بابەتی دڵخوازی خۆی بێت، چونکە بەلای کەمەوە دەبێ چەند مانگێك، ئەگەر نەگاتە چەند ساڵێك دەگەڵ ئەو کارەدا بژی، جا وای بە حاڵی ئەو کەسەی دوای دەست بەکاربوون، دەزانێت و تێدەگات کە ئەو کتێبە، بابەتی دڵخوازی وی نییە..

بە هەرحاڵ وەرگێڕانی بەرهەمێکی کاریگەر خۆی لە خۆیدا کارێکی ڕۆشنبیرییە و باش وەرگێڕانی بەرهەمەکە کارێکی هونەرییە. وەرگێڕانی باش و ئەمین دەکاتە خولقاندنەوەی ئەو بەرهەمە لە زمانی دووەمدا کە ئەمە خۆی لە خۆیدا هونەرە..جا وەرگێڕانی باش زیاتر لە پاچڤەوانانی پیشەیی دەوەشێتەوە ،یانی لەو کەسانە دەوشێتەوە کە وەرگێڕانیان کردبێت بە پیشەو ژیان و بژێوی خۆیان لە ڕێگەی وەرگێڕانەوە دابین بکەن و هەموو ژیانی خۆیان بۆ وەرگێڕان تەرخان کردبێت ودەرامەتێکی ئەوتۆیان لەو ڕێگەیەوە بەدەست بێت کە پێویستیان بە هیچ کارو دەرامەتێکی دیکە نەبێت، یانی بە کارەکەی و بۆ کارەکەی بژی.. کە ئەمە مخابن لای مە نییە..

"٢"

وەرگێڕانی بەرهەمی خۆماڵی بۆ زمانانی بیانی، نەخاسما ئینگلیزی کە ئەمڕۆکە لە زمانە هەرەباو وبلاوەکانی دنیایە، کارێکی پێویست و بەجێیە، بەلام ئەمە بەرنامەدارییەکی زۆر وردی گەرەکە.. بۆ نموونە بەرهەمی زۆر نووسەرو ئەدیب و هزرڤانی هەندێ لە میللەتانی دراوسێی مە کراون بە ئینگلیزی، بەلام دەنگدانەوەیەکی ئەوتۆیان لە زمانی دووەمدا (ئینگلیزی) نەبووە، وەکو پێویست سەرنجی خوێنەرانی زمانی دووەمیان ڕانەکێشاوە. لە ڕاستیدا ئەم بەرهەمانە یان لە بلاڤۆکانی کەم تیراژی ئەدەبیدا بلاو دەکرێنەوە یان لە لایەن وەشانکارانی بچووکی پەراوێزی بازاڕی وەشانکاریی ئەمریکا و ئەورووپاوە بلاودەکرێنەوەو بەرهەمەکانیان لە سنوورێکی دیاریکراودا بلاو دەکرێنەوەو لە بلاڤۆکانی پڕتیراژدا نایەنە ناساندن و ناخرێنە بەر وردەبینی ڕەخنەو ڕەخنەکارییەوەو جەماوەرێکی کەمی کڕیاریان دەبێت ، ئەدی چارە؟ پێویستە دەوڵەت بە پێی بەرنامەیەکی ئەکتیڤ بودجەی تایبەتی بۆ جێبەجێکردنی ئەم کارە، واتە وەرگێڕانی

بەرهەمی کەلتووری و ئەدەبی خۆماڵی بۆ زمانی ئینگلیزی و زمانانی دیکەی زندووی جیهان تەرخان بکات و بە زەبری پارەی باش پاچڤەوانانی زەبەردەست بۆ ئەو کارە هانبدات. دیارە بڵاوکردنەوەی بەرهەمە وەرگێڕدراوەکانیش دەبێ بە کۆمپانیا و وەشانخانە گەورەو دەستڕۆ و بە ناوبانگەکانی دنیا بسپێردرێت ، تا لە مەودایەکی بەریندا بڵاوی بکەنەوەو هەروەها لە کەناڵ و میدیا بە ناوبانگەکانی دنیادا بانگەشەی بۆ بکرێت و گەورە رەخنە گران پەیدا بکرێن و هەقدەستی باشیان بدرێتێ تا هەڵسەنگاندن و خوێندنەوەی، هەڵبەتە بەپێی بۆچونی خۆیان ، بۆ بکەن..دیارە بەرهەمی خۆماڵی لەلایەن کەسانی خۆ وڵاتی ئینگلیزی زانەوە بکرێت باشترە، چونکە ئەمجۆرە وەرگێڕە بەلای کەمەوە باشتر دەرەقەتی کوردییەکە دێت..

هەڵبەتە هەر لە بواری پاچڤەدا وەکو ئەوزارێکی گفتو گۆ و دیالۆگی نێوان شارستانییەکان ،وەکو پێشتریش ئاماژەمان کردێ پێویستە ئاوڕێکی جددی لە پاچڤەی بەرهەمێن فیکری و ئەدەبی خۆماڵی خۆمان بە مەبەستی خۆناساندن بە میللەتانی جیهان، بۆ سەر زمانانی زندووی جیهان، بە تایبەتی ئینگلیزی کە ئەمرۆکە بە عەمەلی زمانێکی جیهانییە بدەینەوە..لەم حاڵەدا دەبێت باشترین بەرهەمی خۆماڵی بۆ پاچڤەکرن بێتە هەڵبژاردن و دیاریکرن، بەر هەمێك بێت کە رووی مەجلیسی فیکری و ئەدەبیی جیهانییان هەبێت.. ئەمە کێ بیکات ؟ لەسەر ئەرکی کێ بکرێت؟ دیارە دەبێت دەوڵەت و خەڵکانی دەوڵەمەندی نیشتمان پەروەرو..بە گوێرەی بەرنامەی تایبەتی ئەم ئەرکە بگرنە ئەستۆ..لە پێش هەموو شتێکدا کۆمەڵێك بەرهەمی بە پێز ئامادە بکرێن، لە لایەن پاچڤەوانانی کارامە و شارەزاوە بێنە وەرگێڕان، خەڵکانی پسپۆڕ پێیاندا بچنەوە، گەیاندنی ئەو بەرهەمانە بە دەستی وەشانکارانی بە توانای خاوەن بازاڕی گەرم. ئەمە دەشێت لە ناوخۆی وڵاتدا بکرێت، بەڵام ئەمە مەبەست و ئامانجی سەرەکی ناپێکێت کە بریتییە لە ناساندنی بەرهەمی فیکری و ئەدەبی کوردی (خۆماڵی) بە جەماوەری بەرینی خوێنەرانی ئینگلیزی زمان. بە هەرحاڵ مەسەلەی وەرگێڕانی بەرهەمێن فیکری و ئەدەبیی خۆماڵی بۆ زمانانی زندووی جیهانی، بە تایبەتی ئینگلیزی ، کە بە عەمەلی بووە بە زمانێکی جیهانی دەبێت بایەخی تایبەتی پێبدرێت و فەرامۆش نەکرێت..

بۆچی ئەو بەرهەمە کوردیانەی کە بۆ زمانانی بیانی، نەخاسما ئینگلیزی پاچڤە کراون، دەنگدانەوەیەکی ئەوتۆیان نەبووە؟ دیاە ئەمە لەلایەکەوە پەیوەندی بە خودی بەرهەمەکەو چۆنیەتی پاچڤەکردنەکەوە هەیە و لە لایەکی دییەوە پەیوەندی بەو وەشانکار و وەشانخانانەوە هەیە کە ئەو بەرهەمانەیان چاپ و بڵاوکردووەتەوە..زۆربەی ئەو کەس و داموەزگایانەی ئەم بەرهەمانانەیان بڵاوکردووەتەوە خەڵکانی کەم دەرامەت و دەزگای بچووك و کەم شۆرەتن، ئەوپەڕی هەزار نوسخەیەك لەو بەرهەمانە چاپ دەکەن، کە چاپیش دەبن پارەیان نییە تا بانگەشەو ریکلام بۆ ئەو کتێبانە بکەن، بۆیە لە بلاڤۆکە پڕ تیراژەکاندا باس ناکرێن و تیشکیان ناخرێتە سەر و خوێندنەوەیان بۆ ناکرێت و دەنگدنەوەیان نابێت..لێ خۆشبەختانە تۆڕی ئینتەرنێت، تا ڕادەیەك ئەم بیانووەی بڕیوەو وەشانکارانی بچووکیش نها ئەو دەرفەتەیان بۆ ڕەخساوە کە کاڵای خۆیان لەم گەورەبازاڕە جیهانییەدا نمایش بکەن.جا بۆ ئەوەی لەم بنبەستە

دەربازبین پێویستمان بە بودجە و بەرنامە هەیە، دەبێ بنکەیەکی ڕۆشنبیریی بێلایەن ئەرك و بەرپرسیارییەتی وەرگێڕانی بەرهەمی کوردی بۆ زمانانی زندووی جیهان، بە تایبەتی ئینگلیزی بگرێتە ئەستۆ و..جا دەشێت ئەو بنکە رۆشنبیرییە، ئەو بەرهەمە کوردیانە هەڵبژێرێت کە ڕووی مەجلیسیان هەبێت و هەر لێرەوە لە کوردستاندا، پاچڤە بکرێن ، تایپ و هەڵەبڕی و پێداچوونەوەی بۆ بکرێت و پاشان لە هەندەران وەشانکار و وەشانخانان بدۆزرێنەوە بۆ بلاّوکردنەوەیان و بە خۆیشمان واتە بنکە ڕۆشنبیرییەکە بە هەماهەنگی دەگەڵ، بۆ نموونە وەزارەتی رۆشنبیریدا، بچنە ژێر باری ئەوەی کە کۆمەڵێك نوسخە لە کۆمپانیا یان بلاّوەخانەکەی ئەورووپا بکڕێتەوە و لە ناوخۆی ولاّتدا، بە پارە بێت یان بە نیوە قیمەت یان بە خۆڕایی بلاّوی بکەنەوە کە هەم جۆرە یارمەتییەك بێت بۆ وەشانخانەکەو هەم زەمینە خۆشکردن بێت بۆ زیاتر بلاّوبوونەوەی بەرهەمەکە. هەروەها ئامادەبین خەرجی ڕیکلام و بانگەشە بۆ کتێبەکە بکێشین. ئەگەر خۆت خزمەتی خۆت نەکەی، کەس ئامادە نییە بە خۆڕایی خزمەتت بکات..

"٣"

وەرگێڕی گەنج و تازە کوورە، بەر لەوەی کتێب بلاّو بکاتەوە پێویستە لە شتی سووك و بچووکەوە دەست پێبکات.بۆ نموونە وتار یان کورتە چیرۆك پاچڤە بکات و لە گۆڤار و ڕۆژنامە و بلاّڤۆکاندا بلاّوی بکاتەوە تا هەم ئەزموونێك پەیدابکات و هەم بەرەبەرە بناسرێت..چونکە ئەگەر پێش ئەوەی بناسرێت ، یەکەم کتێبی بە دڵی خوێنەران نەبێت و هیچ بازارێکی نەبێت و دەنگ نەداتەوە و خوێنەر لێی تۆرا، بە ئاسانی دەگەڵی ئاشت نابێتەوەو پێشوازییەکی ئەوتۆ لە بەرهەمێن دواتریشی ناکرێت..بە تایبەتی ئەمرۆکە گۆڤارو ڕۆژنامەو بلاّڤۆکان ئەوەندە زۆر بووە لە هەرێمی کوردستاندا، نەخاسما ئەوانەی پارەیان نییە یان نایانەوێ پاداشتی باش و تەماحبزوێن بە پاچڤەوانانی زەبەر دەست و ناسراو بدەن، پێشوازی گەرم لە بەرهەمی ئەو خەڵکە تازە کوورانە دەکەن..هەڵبەتە هەر گەنجێك بە تەمای ئەوە بێت ببێ بە وەرگێڕی باش، پێتڤییە هەمیشە خۆی بە قوتابی بزانێت و تا مردن دەسبەرداری فێربوون نەبێت..و ناو بە ناو بەرهەمی پاچڤەوانانی باش و بە نێو بانگ دەگەڵ دەقە ئەسڵەکانیاندا بە راوورد بکات، کە ئەمە سوودێکی زۆری پێدەگەیەنێت و ئەزموونی کاری وەرگێڕانی لەلا دەوڵەمەند دەکات. بە کورتی و کرمانجی دەبێت پشوودرێژ بێت، کۆڵنەدەر بێت، ئاشقێنی دەگەڵ کارکەیدا بکات، پیشانی خەڵکانی لە خۆی شارەزاتر و بە تواناتری بدات، پرسیار بکات، پرساو دانابێت..بەرهەمێك یان کتێبێك هەڵبژێرێت کە دەگەڵ زەوق و سەلیقەو تەبیعەتی خۆیدا بگونجێت، وەکو چۆن مرۆڤ ناتوانێت هاوڕێتی هەموو کەسێك بکات و زیاتر کەسانێك هەڵدەبژێرێت کە لە ڕووی ئاکار و رەفتار و تەبیعەتەوە لێوەی نزیکن، دەگەڵی دەگونجێن، دەبێت بەو ئاوایەش کتێبێك هەڵبژێرێت کە پڕ بە پێستی زەوق و سەلیقەی خۆی بێت..

بە هەرحاڵ سەبارەت بە پاچڤەوانی تازە کوورەو تازە کار وەکو پێشتریش ئاماژەم کردێ پێویستە هەندێ قۆناغی سەرەتایی و ئاسان تەی بکەن، ئەوجا بێنە سەر کتێب و بەرهەمی گەورە..یانی لەو بەرهەمە سووکەلاّنەوە دەست پێبکەن کە دەسەلاّتیان بەسەردا

بشكێت..بەرهەمەكانیان لە گۆڤارو ڕۆژنامەندا بڵاوبكەنەوە، تا ناویٚ پەیدا دەكەن و متمانەی جەماوەری خوێنەران بە دەست دێنن، نەك یەكسەری بە گژ ڕۆمان و كتێبانی گەورەدا بچن و كاتیٚ كتێبەكانیان دەكەوێتە بازاڕەوە كەس لە هیچ شوێنێكدا ناوی نەدیتبن و نەبیستبن.. مخابن ئەو وەرگێڕانەی قۆناغە سەرەتاییەكان نابڕن، یەكسەری پەلاماری كاری گەورە دەدەن، زۆربەی زۆریان كارەكانیان لاواز و ناپوختەن و كاتیٚ خوێنەر بە هۆی شۆرەتی جیهانی نووسەرانی ئەسڵی ئەو كتێبانەوە، بەپیری پاچڤەكانیانەوە دەچن دووچاری نائومێدی دەبن و نەك هەر نەفرەت لە وەرگێڕەكە دەكەن، بەڵكو نووسەرە ئەسڵەكەشیان لەبەرچاو دەكەوێت..

"٤"

هەڵبەتە هیچ وەرگێڕانێك، چەندیش پوختەو وردو ئەمین بێت ناكاتە ئەسڵی دەقەكە. چونكە دەقە وەرگێڕدراوەكە، خوڵقاندنەوەی ئەسڵەكەیە لە زمانی دووەمدا، وەكو چۆن دوو بەشەری سەدی سەد چوونیەك لە دنیادا نییە، با جمكانەش بن، بەو ئاوایە دوو زمانیش لە دنیادا نییە كە لە یەك ئاستی تواناى دەربڕین و گوزارشتدا بن، دوو وشەی چوونیەك نییە لە هەمان ئاستی گوزارشتدا بن، واتە هیچ پاچڤەیەك لە ئەسڵەكەی باشتر نابێت. یانی بەم پێودانگە پاچڤەی ئایدیال، ئەوەیە كە یەكەم: لە زمانی ئەسڵی دەقەكەوە هاتبێتە وەرگێڕان، نەك لە وەرگێڕدراوی دووەم و سێیەمەوە..دووەم: بەگوێرەی توانا وردو ئەمین و هاوتای دەقە ئەسڵەكە بێت و لە هەمان كاتدا ڕوون و ڕەوان و مەفهووم بێت..سێیەم: زمانی وەرگێڕانەكە، لە ڕووی تانوپۆو داڕشتنەوە كوردی بێت..چوارەم: وەرگێڕانەكە وەرگێڕانێكی میكانیكی مردوو نەبێت، واتە وەرگێڕ لە كاتی وەرگێڕاندا بە زمانی كوردی،(واتە بە زمانی دووەم، لە حاڵێكا ئەگەر وەرگێڕانەكە بۆ كوردی نەبێت) بیربكاتەوە، بۆ ئەوەی بتوانێت بە شێوازێكی زندووتر و تەڕو پاراوتر دەقەكە لە زمانی دووەمدا بئافەرێنێتەوە..پێنجەم: هەڵبژاردنی زمانی گونجاو، یانی وەرگێڕی جددی دەبێت بەر لە هەر شتێك زمانی دەقە ئەسڵەكە بۆ خۆی كەشف بكات تا بتوانێت لە زمانی دووەمدا بە گونجاوترین هاوتای زمانی یەكەم، دەقەكە دابڕێژێتەوە. بۆ نموونە زمانی وتارێك تەواو تەنزامێز بێت، وەرگێڕ بیگۆێت بە زمانێكی زۆر جددی، لەم حاڵەدا دەشێت وەرگێڕانەكە وەكو نێوەرۆك بیٚ هەڵە وپەڵە بێت، بەڵام سەركەوتوو نابێت، چونكە شێواز و تۆنی دەقەكە، كە لە خودی دەقەكە نایەتە جیابوونەوە، نەك هەر ڕەچاونەكراوە، بەڵكو گۆڕدراویشە كە ئەمە كارێكی نەكردەنییە. یانی وەرگێڕ لەسەرێتی بە نێو وشەو دەستەواژەێن زمانی دووەم بكەوێت و گونجاوترین و نزیكترین هاوتای زمانی یەكەم هەڵبژێرێت بۆ گواستنەوەو خوڵقاندنەوەی دەقەكە..

هەڵبەتە هیچ پاچڤەوانێك چەند بە تواناو لێهاوو وكارامەش بێت، وەرگێڕێكی ئایدیال نییەو، لایەنی ئەرێنی و نەرێنی خۆیشی هەیە. بۆ نموونە ئەوانەی زمانی یەكەم زۆر باش دەزانن، بە زۆری لە زمانی دووەمدا ئەو توانایەیان نییە. هەندیٚ لە باشترین پاچڤەوانان، كە لە هەردوو زمانی یەكەم و دووەمدا مەلەوانی تەواون، لەوانەیە زەوق و سەلیقەی پێویستیان نەبێت، بۆیە

لەم حاڵەتەدا ، حیساب لەسەر کولیەتی کارەکە دەکرێت و زۆر ئاساییە ئەگەر لەبەر خاتری ڕوونی و ڕەوانی و سواری زمانی پاچڤەکە، ئاوەڵناوێک لێرە یان ئاوەڵفرمانێک لەوێندەر بپەڕێنرێ..یان پەندێکی پێشینان لەبری دەستەواژە یان ڕستەیەك دابنرێت..گرینگ ئەوەیە دەقە وەرگێڕدراوەکە وەکو یەکەیەکی یەکپارچە، هاوتایەکی زۆر نزیکی دەقە ئەسڵەکە بێت و بە زمانێکی ڕوون و ڕەوان و مەفهووم و لە زمانی دووەمدا خوڵقێنرابێتەوەو هاونەواییەکی تەواو لە نێوان هەردوو دەقەکەدا هەبێت و تۆن و شێوازی نووسەری یەکەم لە سنوورو چوارچێوەی پاچڤەیەکی سەرکەوتوودا، لە زمانی دووەمدا پارێزرابێت..

"٥"

دیاردەی دووبارە پاچڤەکردنەوەی یەك بەرهەم، بە ڕێژەی جیاواز لە نێو بزوتنەوەی پاچڤەوانی هەموو میللەتانی دنیادا هەیە ..بەندە پێموایە یەك پاچڤەی باش ،باشترە لەوەی هەمان بەرهەم چەند جارێك و لە لایەن چەند کەسێکەوە، لە هامان کات و سەردەمدا پاچڤە بکرێتەوە. چونکە هەم وەختەکە بە فیڕۆ دەڕوات، هەم ئەو پارەو پوولەی تیای خەرج دەکرێت بە خەسار دەچێت، وەهەم ڕێژەی فرۆشی هەموو پاچڤەکان دێتە خوارەوە. واتە کارێکی نێگەتیف لە بازاڕی کتێبان دەکات، پێویستە دامودەزگاو وەشانخانەکان خۆیان لەم کاری دووبارەکردنەوەیە بپارێزن، ڕۆشنبیران و وەرگێڕان، لە جیاتی دووبارەکردنەوەی کتێبێك، بچن کتێبێکی دی وەربگێڕن.. بە تایبەتی کتێبێك ئەگەر لە زمانی ئەسڵەوەو سەرکەوتووانە وەرگێڕدرابێت، با لە جیاتی دووبارە وەرگێڕانەوەی، چاپی دووەم و سێیەم بکرێتەوە، ئەگەر بازاڕ بخوازێت و بازاڕ هەڵبگرێت..کەواتە وەرگێڕانی دووبارەو سێ بارەی یەك کتێب لە لایەن چەند کەسێکەوە، کارێکی زۆر خراپە، بە تایبەتی ئەگەر وەرگێڕانی یەکەم ، پوختە و باش و سەرکەوتوو بێت و عەیبی جەوهەری نەبێت و ماوەیەکی زۆر بەسەر وەرگێڕانی یەکەمدا نەڕۆیی بێت و وەرگێڕی یەکەم لە ژیاندا بێت و ڕێگە بدات چاپی دووەم و سێیەم بکرێتەوە.. هەقە وەرگێڕی دووەمی هەمان کتێب وەختی خۆی بۆ وەرگێڕانی کتێبێکی دی تەرخان بکات، چونکە بەم کارە خزمەتێکی زیاتری کتێبخانەی کوردی دەکات، کتێبێکی تازە دەخاتە کتێبخانەی هەژاری کوردییەوە، ئەمە جگە لەوەی ئەو پارەیەی چ لەلایەن خودی وەرگێڕەوە یان وەشانخانەیەکەوە بۆ کارێکی دووبارە تەرخان دەکرێت، بۆ کارێکی تازە تەرخان بکرێت باشترە. ئەمە جگە لەوەی لە مەسەلەی بازاڕ و فرۆشیشدا دەبێت بە هەڤڕکی پاچڤەی یەکەم و ئاستی فرۆختی پاچڤەی یەکەم، کە ڕەنگە لە هی دووەمیش ئەمینترو باشتر بێت، دێنێتە خوارێ و زۆر شتی تریش،بۆیە هەقە هەم وەرگێڕەکان و هەم دەزگاچاپ و پەخشەکان ئەم لایەنانە بە هەند بگرن و تا دەتوانن خۆیان لە کاری دووبارە دوور بگرن، بە تایبەتی کە بازاڕی فرۆختی کتێبی کوردی زۆر کەسادەو کتێبخانەی کوردیش ئەوەندە پڕو دەوڵەمەند نییە کە پێویستی بەو دووبارەکارییە ببێت. جا لەبەر ڕۆشنایی ئەو بۆچوونانەی سەرێ ڕا، وەشانخانەکان لەسەریانە چلۆنایەتی کتێبە وەرگێڕدراوەکان بە هەند بگرن و هەر نەبێت بۆ قەدرو ئیحتوباری خۆیان کتێبی خراپ و پاچڤەی خراپ نەخەنە بازارەوەو تەنیا بازاڕو قازانجی مادییان لەبەرچاو نەبێت. کاتێ کە دەیانەوێ پاچڤەیەك چاپ و بڵاوبکەنەوە، بیدەن بە

کەسێك یان لیژنەیەکی پسپۆڕ و کارامەو کارزان تا لە مەحەکی بدەن، ئەگەر لە مەحەك دەرنەچوو، هەنگێ بە کەسێکی کارامە و پسپۆڕی بسپێرن تا پێیدا بچێتەوە، ئەگەر هەر بەکەڵك نەهات ئەوسا بیدەنەوە بە وەرگێڕەکەو وەك دەڵێن ماڵی قەڵب سەری ساحێبی..یانی نابێت هیچ دەزگایەکی پەخش و بڵاوکردنەوە، بەهۆی پاچڤەی لاوازەوە، ئیدی هی هەر کەسێك دەبوو، ناو وناوبانگی باشی خۆی بزڕێنێت و قەدرو ئیحتوباری خۆی لەکەدار بکات و خوێنەرانی خۆی بتۆرێنێ.. زۆرجار ئەو کتێبانە دووبارەو سێبارە پاچڤە دەکرێنەوە کە بازاڕیان هەیە. جاریێ ئەم کارە جگە لەو هەموو وەختەی لە دوو ورگێڕ یان زیاتری بردووە، پارەیەکی زۆریشی تێچووە،بۆیە بوونی یەك پاچڤەی باش لە بازاردا (با چاپ بکرێتەوە) زۆر باشترە لە دوو سێ پاچڤەی جەڵەبی و بازاڕی...پێویستە دەزگاکان ئاگایان لە کاری یەکتر هەبێت و هەوڵبدەن پاچڤە باشەکان پاچڤە نەکرێنەوە بەڵکو چاپ بکرێنەوە..دەبێ جگە لە قازانج و بازار گەرمی نەوعیەتی بزووتنەوە پاچڤەوانییەکەش لە بەرچاو بگرن..هەڵبەتە هەموو بازاڕ گەرمییەکیش نیشانەی سەرکەوتن و باشی کارەکە نییە..ئاستی خوێنەواری و هۆشنی و جددیەتی خوێنەریش بۆی هەیە..پاچڤەی دووبارەو سێ بارە جگە لەو نەرێنیانەی پێشتر ئاماژەمان کردنێ دەکاتە کارێك کە خوێنەریش جۆرە گومانێکی لەلا پەیدا ببێت و تا ڕادەیەك لە خوێندنەوە بڕەوێتەوە، بۆیە پاچڤەیەکی باش و پوختەو ورد و ئەمین لە لایەن وەرگێڕێکی کارامەو لێهاتوو وئەزموونداراەوە،لە هەموو ئەو ڕووانەوە کە باسمان کرد باشتر و پەسندترە، وەرگێڕێك کە توانیبێتی زمانێکی لەبارو گونجا و هاوتەرازی دەقەکە بدۆزێتەوەو تۆن و شێوازی دەقەکەی گواستبێتەوە، جۆرە هاونەواییەکی لە نێوان هەردوو زمانی یەکەم و دووەمی دەقەکە دابین کردبێت، ڕەنگو بۆی دەقەکە لە زمانی دووەمدا زۆر کاڵ نەبووبێتەوە، ئیدی بۆچی یەکێکی دی بێت وەختی خۆی بە پاچڤەی هەمان دەقەوە بە هەدەر بدات، خۆ چی زۆرە دەقی باش و زندوو زۆرە..

"٦"

هیچ شتێك لە سەرووی رەخنەوە نییە، هەڵبەتە بزووتنەوەی پاچڤەوانییش وەکو هەر دیاردەیەکی دیکەی رۆشنبیریی لە رەخنە ناخەلەسێت. کەواتە رەخنەو رەخنەگر دەتوانن دەوری زۆر ئەرێنی لە بژارو تەتەڵەی بزوتنەوەی پاچڤەوانیدا بگێڕن، رەواج و خوێنەری جددی بۆ پاچڤەی باش پەیدابکەن و ڕەونەق و بازاڕی پاچڤەی خراپ بشکێنن و ببن بە دەسەڵاتێکی چاودێری مەعنەوی هەم بەسەر وەشانخانەکانەوەو هەم بەسەر خودی وەرگێڕەکانەوە و هەم ڕێنوێنی ئەمەکداری خوێنەران بن. هەڵبەتە پێویستە وەرگێڕەکانیش، خۆیان پەروەردە بکەن و کە دەچنە ژێرباری وەرگێڕان، وردی و ئەمانەتداری و مەرجە بنەرەتییەکانی کاری وەرگێڕان رەچاوبکەن و خۆیان ببن بە چاودێری خۆیان و بە پاچڤەی کاڵوکرچ قاییل نەبن. چونکە کە خوێنەر لە یەکەم بەرهەمیان تۆرا، بە ئاسانی ئاشت نابێتەوە..

جا هەر سەبارەت بە بەرزکردنەوەی ئاستی چلۆنایەتی کاری پاچڤە، هەقە ساڵانە پێشبڕکێی باشترین کتێبی پاچڤە کراوی بوارێن ئەدەبی و فیکری بێتە کرن و پاچڤەوانانی باش وبراوە، خەڵات بکرێن و رێزیان لێبنرێت. هەڵبەتە لەم جۆرە پێشبڕکێیانەدا، دەبێت لیژنەیەکی کارامە و

لێزان و پسپۆڕ و خەمخۆری بزووتنەوەی رۆشنبیریی کارەکان هەڵسەنگێنێ و لە مەحەکی رەخنەی بدەن، دیارە ئەم کارە خۆی لە خۆیدا دەکاتە تەتەڵە و بژارکردنی بزووتنەوە پاچڤەوانییەکە لە کارێن لاوازو بەپەلەی وەرگێڕەکان..بێگومان کاری پاچڤە بۆ میللەتانی بندەستی پاشکەوتووی پاشخراوی وەکو ئێمە نەك هەر رۆڵێکی گەورە لە زەنگین کردن و رەنگێنکردن و گەشاندنەوەی بزاڤی ڕۆشنبیرییدا دەبینێت، بەڵکو زەمینە بۆ هەڵکەوتنی رۆشنبیر و نووسەری گەورەو تەقاندنەوەی بەهرەو توانا و مشت وماڵدانی زەوق و سەلیقە خۆماڵییەکانیش خۆشدەکات..چونکە بەرهەمی ناوازە بە زەبری گەورەیی و ڕەسەنایەتی خۆی لە لایەکەوە دەبێتە جێگەی سەرنج و لاسایی کردنەوەو لە لایەکی دیکەوە خوێنەرانی جددی لە خۆی خڕ دەکاتەوە، کە خوێنەرانیش خوویان بە بەرهەمی ناوازەوە گرت و دەگەڵی ڕاهاتن، ئیدی ڕوو لە بەرهەمی جەڵەبی و بازاڕی ناکەن و ئیدی بەرهەمی کاڵوکرچ لە باو دەکەوێت و دەکەوێتە پەراوێزەوە و هەڤرکی بەرهەمی ناوازەی پێناکرێت و کەس زات ناکات بەرهەمی کاڵو کرچ بە نرخی بەرهەمی ناوازە بە خوێنەری جددی بفرۆشێت..

هەروەها رەنگە هەبوونی سەندیکایەکی هاوچەرخ و تایبەت بە پاچڤەوانان بتوانێت رۆڵی ئەرێنی لە رێکخستن و بەرێوەبردن و ئاراستەکردنی بزاڤی وەرگێران و پاراستنی مافی وەرگێڕەکان و میانچیاتی لە نێوان پاچڤەوان و دەزگا فەرمییە پەیوەندیدارەکان و وەشانخانە فەرمی و ئەهلییەکاندا بدینێت و بزاڤی وەرگێڕان لە پاشاگەردانی، هەندێك دووربخاتەوە.

رەخنە لەلای ئێمە تا نها لە غەرەزو مەبەستی شەخسی یان ئایدۆلۆژی و حیزبی!! بەدەر نەبووە. واتە لە حەزو ڕقی شەخسی بەدەر نەبووە، ئەوەندەی مامەڵە لە تەك خودی نووسەر یان وەرگێڕ کراوە ئەوەندە مامەڵە لە تەك خودی دەقەکە نەکراوە، لە کاتێکا مەرجی یەکەمی رەخنەو هەڵسەنگاندن و داوەریی ئەوەیە لە خۆشەویستی و ڕقی شەخسی بە دوور بێت و ڕەخنەگر بێلایەنانە مامەڵە لەگەڵ خودی دەقەکەدا بکات، چونکە تەنیا دەق بابەتی ڕەخنەیە.

دیارە سەبارەت بە پاچڤە، دەبێ رەخنەگر بە خۆیشی وەرگێڕ بێت، وەرگێڕێکی کارامە و بە ئەزموون، بتوانێت ئەسڵی کتێبە پاچڤەکراوەکە بخوێنێتەوەو بە بابەت و نێوەرۆکی کتێبەکەش نامۆ نەبێت و وەختی ئەوەی هەبێت پاچڤەکە لە مەحەکی رەخنە بدات. بۆیە رەخنەی کەسێك قەبوولە کە هەموو مەرجێکی رەخنەگری بێلایەنی تێدا بێت. هەر رەخنەیەك ئەگەر لەبەر رۆشنایی بەراوردی پاچڤەکراوەکە دەگەڵ ئەسڵەکەدا نەبێت دەکاتە جۆرە شەڕفرۆشتنێکی ناڕەواو ناوزڕاندنی وەرگێڕەکە. هەروەها رەخنە دەبێت بە زمانێکی نەرم و جوان و ڕوون و ڕەوان و دوور لە هەر تەوس و توانجێك بێتە نووسین. چونکە وەرگێڕ هەوڵێکەو داویەتی، گریمان لە هەوڵەکەیدا ناکام بووەو سەرکەوتنی بە دەست نە هێناوە، ئەمە رێگە بە رەخنەگر نادات سەنگەساری بکات. بۆ نموونە ئەگەر وەرگێڕ، لە پاچڤەکەی خۆیدا هەڵەی نەکردبێت و گلەیی لەسەر ئەوە بێت بۆ فلان وشەی بەکارهێناوەو فیسار وشەی بەکاربردووە، ئەمە پەیوەندی بە زەوق و سەلیقەو شێوازی داڕشتنی وەرگێڕەکەوە هەیە و رەخنەگر بۆی نییە بیانووی لێبگرێت و ئەوەی لێبکات بە عەیبێکی گەورەی کوفر ئامێزو لە بەخشین نەهاتوو.. ڕەخنەگر دەبێت بە

بەڵگەوە قسە بکات و بۆ پشتیوانی قسەکانی نموونە لە سەرچاوانی باوەڕپێکراوەوە دەربێنێت، نەک قسان لە گیرفانی خۆی دەربێنێت. واتە ڕەخنە دەبێت لە ڕق و حەزی شەخسی بە دوور بێت و زادەی بوغز و کۆنە قین و تۆڵە ئەستاندنەوە و ناوزڕاندن نەبێت، ئەم خاڵە هەم لە رووی ئەخلاقی و هەم لە ڕووی یاساییەوە گرینگە. یانی ڕەخنەکە دەبێت ئەوەندە پڕ ڕێز و سەنگین و هاوسەنگ بێت کە بشێت لە هەردوو ڕووی ئەخلاقی و یاساییەوە داکۆکی لێبکرێت. خۆ ئەگەر بکرێت دەقی ڕەخنەکە بەر لە بلاّوکردنەوەی نیشانی وەرگێڕ بدرێت دەها باشتر، ئەگەر رەخنەگرەکەش ئەمەی نەکرد، هەقە ئەو گۆڤارو بلاّڤۆکەی ڕەخنەکەی بۆ دەچێت، ئەگەر بۆی بکرێت، ئەو کارە بکات، تا هەم ڕەخنەکە و هەم وەلاّمی ڕەخنەکە لە هەمان ژمارەی خۆیدا بلاّوبکاتەوە. کە بەم کارە هەم بابەتێکی زندووتر دەخاتە بەردەستی خوێنەران و هەم پرەنسیپە ئەخلاقی و یاساییەکەش دەپارێزێت.. هەروەها بەکارهێنانی ناوی خوازراو لە مەیدانی ڕەخنەدا مایەی گومانە..سەبارەت بە گۆڤار و بلاّڤۆکان هەق نییە ڕێگەی بلاّوکردنەوەی ڕەخنە بە ناوی خوازراوەوە بدەن. خۆ ئەگەر ڕێگەشیان دا، دەبێت بەلای کەمەوە ناوە ڕاستەقینەکە لەلای خۆیان هەبێت، تا ئەگەر مەسئوولییەتێکی ئەخلاقی یان یاسایی بەرۆکی گرتن بتوانن بەرگری لە خۆ بکەن. هەڵبەتە هەقە ناوە ڕاستەقینەکە، بۆ کەسە ڕەخنە لێگیراوەکەش ئاشکرا بکەن، چونکە ئەم کارە دەبێتە هۆی ئەوەی ڕەخنەگر بە مەسئوولیەتێکی زیاترەوە ڕەخنە بنووسێت و وانەزانێت سەری دنیا بە پۆش گیراوەو دەتوانێت خۆی لە پەنای ناوی خوازراوەوە، ئیدی بە هەر نیازو مەبەستێک بێت بشارێتەوە..

"٧"

وەرگێڕ، نەخاسما وەرگێڕی ئەدەبی وەکو پێشتریش ئاماژەمان کردووەتیٚ دەبیٚ دەسەلاّتی تەواوی بەسەر هەدوو زمانی یەکەم و دووەمدا بشکێت و لە زمانی یەکەمدا مەلەوان بێت و لە زمانی دووەمدا مەلەوانتر بێت. خۆ ئەگەر چەند ساڵێک لە ژینگەی زمانی یەکەمدا ژیا بێت زۆر باشترە.. دەبیٚ دۆستایەتییەکی نزیکی دەگەڵ ئەدەبیاتدا هەبێت، خۆ ئەگەر بە خۆی ئەدیب بێت یان بەهرەی ئەدەبی هەبێت زۆر باشترە. دەبێت ئاشنای شیعر و ئەدەبیاتی سەر بە هەردوو زمانی یەکەم و دووەم بێت. بەلای کەمەوە وەکو خۆ جەڕباندن ئەزموونی پاچڤەکردنی یەک دوو کتێبانی هەبێت.

دیارە وەرگێڕ دەبێت خۆی نەک هەر دەرەقەتی وەرگێڕانی دەقەکەی بەردەستی بێت، بەڵکو دەبێت توانای هەڵسەنگاندنی کارەکەی خۆیشی هەبێت. واتە وەرگێڕ دەبێت یەکەمین چاودێری خۆی بێت. چونکە وەرگێڕانی ئەدەبی، تەنیا گوێزانەوەی میکانیکی وشەو زاراوەکانی زمانی یەکەم بۆ زمانی دووەم نییە.وەرگێڕان لێرەدا هەم هەڵوەشاندنەوەیە وهەم لێکدانە. لە زمانی یەکەمدا هەر هەموو ڕەگەزەپێکهێنەرەکانی دەق هەڵدەوەشێنێتەوە و زۆر بە دیقەت و وریایی و هونەرمەندانە لە زمانی دووەمدا دەیاندەیتەوە دەم یەک، یان لێکیان دەدەیتەوەو دەقی یەکەم بە گوێرەی دەستوور و تایبەتمەندییەکانی زمانی دووەم دەخولقێنیتەوە. پاچڤەوان دێت پاچڤەکەی خۆی دووبارە دەخوێنێتەوە تا بزانێت وەرگێڕانەکەی چۆن لەلای خوێنەری زمانی دووەم

دەکەوێتەوە ئایا تۆنی گوتیار لە وەرگێڕانەکەدا دەشوبهێتە سەر تۆنی گوتیار لە زمانی یەکەمدا؟ ئایا شێوازی بەرهەمەکە پارێزراوە؟ ئایا ڕۆحی بەرهەمەکە بۆ زمانی دووەم گوێزراوەتەوە؟ هاماجی دەقەکە پارێزراوە؟ جێی خۆیەتی لێرەدا ئاماژەیەکیش بۆ ناونیشان و پەند و قسەی نەستەقیش بکرێت..دیارە ناونیشانی کتێب دوای وەرگێڕان دەبێت بە ڕادەیەك جوان و دڵگیرو بازاڕ پەسند بێت، کە هەم بەدڵی وەشانکار بێت و هەم مایەی سەرنجی خوێنەران بێت. ڕەنگە ئەمە جۆرە ئازادییەك بە وەرگێڕ بدات کە دەستکاری ناونیشان بکات، بەڵام دەبێت وەکو تێبینییەك ئاماژە بۆ ناونیشانی تەواوەتی بابەتەکە بکرێت و بۆ نموونە لە لاپەڕە دووی کتێبەکەدا بێتە وەرگێڕان..

پەند و قسەی نەستەق و ئیدیۆم و هەندێ دەستەواژەی باو یەکێکە لە گرفتە دژوارەکانی پرۆسەی وەرگێڕان. وەرگێڕ تیا دەمێنێت کە ئاخۆ وشە بە وشە و موو بە موو وەری بگێڕێت؟ یان هاوتاو هاومانایان لە زمانی دووەمدا بۆ بدۆزێتەوەو پەیدابکات ؟ لەم حاڵەتەدا ئەگەر هاوتاو هاومانایان لە زمانی دووەمدا پەیدا نەبوو ونەدۆزرایەوە، دەشێت وەکو چارەسەرێکی ناچاری پەنا وەبەرپاچڤەی وشە بە وشە و موو بە موو ببرێت، بەڵام دەبێت لە پەراوێزدا ئەوە روون بکرێتەوە کە ئەو ڕستەیە لە زمانی یەکەمدا پەند، قسەی نەستەق، یان ئیدیۆمە و لەبەر ئەوەی لە زمانی دووەمدا هاوتاکەی پەیدا نەبووە، بۆیە لە ڕووی ئەمانەتداریەوە، پاچڤەی وشە بە وشە کراوە.. جا ئەم کێشەیە زیاتر لەو دوو زمانەدا دەردەکەوێت کە سەر بە یەك خێزانە زمان نین و پەندی لێکچوویان یان هاو واتای هاوبەشیان یەجگار کەمە..

"٨"

وەرگێڕانی هاوبەش: ڕەنگە چەند ڕێگەیەك هەبێت بۆ وەرگێڕانی هاوبەش لەوانە: کتێبێك لە نێوان دوو کەسدا برابەش دابەش بکرێت و هەرکەسەو کار لەسەر بەشەکەی خۆی بکات و پاشان هەردوو بەشەکە بدرێنە دەم یەکەوەو هەر وەرگێڕە بۆ خۆی لە ئاوازێك بخوێنێت، نە شێوەی وەرگێڕانەکە، نە چۆنیەتی داڕشتنەکە و نە کردنەوەی ڕاز و ڕەمزەکانی دەقەکە تێك بکەنەوە، دیارە ئەمە خراترین جۆری وەرگێڕانە، ڕەنگە تەنیا لەو ڕووەوە باش بێت کە کارەکە زووتر ئەنجام دەدرێت.

جۆرێکی دیکەی وەرگێڕانی هاوبەش ئەوەیە کە دوو وەرگێڕی هاوتا، لە ڕووی تواناو شێواز و زەبەردەستییەوە بێنیت و پێداچوونەوەکارێکی کارامە و پڕ ئەزموونیان بە گەڵ بخەیت و بە سێ قۆڵی وەکو یەك تیمی هاوئاهەنگ کاربکەن، دەربارەی مێتۆدی کارکردنەکەیان راوێژ و تەگبیران بکەن ، لەسەر چۆنییەتی وردەکاریی کارەکەیان ڕێکبکەون و کە تەواو بوون، بدرێتە دەست پێداچوونەوەکارەکە تا بە جۆرێك بە کارەکەی هەردوو وەرگێڕەکەدا بچێتەوە کە لە هەموو ڕوویەکەوە تەواو لێکدییان نزیك بکاتەوە.

جۆرە وەرگێڕانێکی دیکەی هاوبەش ئەوەیە وەرگێڕێکی بە توانا وکارامەو پڕ ئەزموون، دەگەڵ وەرگێڕێکی تازەکار و تازە کوورەدا دەست بدەنە کارێکی هاوبەش، لە پێشدا وەرگێڕە تازە کارەکە بەرهەمەکە پاچڤە بکات و پاشان وەرگێڕە کارامەکە، هەم پێیدا بچێتەوەو هەم ئەو

پەرەگرافانەی کە باش وەرنەگێڕدراون یان هەڵەیان تێدایە سەر لە نویٚ وەربگێڕێتەوەو دای بڕێژێتەوە..

جۆرە وەرگێڕانێکی دیکەی هاوبەش ئەوەیە کە هەردوو وەرگێڕ پێکەوە دانیشن و بەرهەمەکە لە ئەلفی تا یائی، لە سیری تا پیازی، پێکڤە و بە راوێژ و تەگبیرو رەزامەندی یەکدی وەربگێڕن یان هەرکەسەیان بەشەکەی خۆی بە جیا وەربگێڕێت و پاشان هەرکەسەیان بە وردی بەکارەکەی ئەویتردا بچێتەوەو پاشان هەردوو بەشەکە بدەنە دەم یەکەوە، دیارە لەم حاڵەتەدا دەبێت هەردوو وەرگێڕ دەگەڵ یەکدا زۆر سازگار بن و شێوەی کارکردنیان زۆر لێکدی نزیك بێت و وەختێکی باشیشیان هەبێت و پەلەیان نەبێت..

وەرگێڕانی ئازاد، نەك هەر پەیوەندی سفتی دەگەڵ دەقەکەدا نابێت، بگرە زۆر جار وەرگێڕ دەسکاری تەواوی دەقەکە دەکات، لێی زیاد و کەم دەکات ، تەنانەت حەقیقەتەکانیش دەگۆڕێت ،دیارە وەرگێڕ دەبێت خۆی لەو جۆرە وەرگێڕان و پاچڤەیە بپارێزێت..یانی لە پاچڤەی ئازادا پەیامی دەقەکە گرینگە نەك وشەو زمان و داڕشتن ، ئامانج و مەبەستی پاچڤەکە، گوێزانەوەی مانایە بە شێوازێکی تایبەتی. دیارە پاچڤەی ئازاد بۆ بەڵگەنامەو قەواڵە و دیکۆمێنتان و دەقێن ئاینی نابێت. یانی لەم حاڵەدا پاچڤەی باش ئەوەیە کە نە تەواو ئازاد بێت و نە وشە بە وشە بیٚ ، لە هەمان کاتدا ڕوون و ڕەوان و مەفهوومیش بێت..ئیدی وەرگێڕان دەریایە، دەریایەکی بیٚ بن..مەلەوانی خۆی دەوێت..

"٩"

لە دوای ڕاپەڕینی ١٩٩١وە لە هەرێمی کوردستاندا، جۆرە ئازادییەکی هەڕەمەکی بەرپابوو. بازاڕی سیاسەت برێك گەرم بوو، حیزبان پەیدا بوون و کەوتنە چالاکی و کەونە حیزبان ژیانەوەو بوژانەوە، دوا بە دوای ئەمە بازاڕی بڵاوکردنەوەو ڕۆژنامە و گۆڤار و بلاڤۆك و تەلە فزیۆن و سەتەلایت ، بە شێوەیەکی بیٚ پێشینە گەرم بوو. بەرەبەرە بڵاوکردنەوەو چاپکردنی کتێبان مۆدی پەیدا کرد. دام و دەزگای چاپ و پەخش دامەزرا، لەوانە دەزگای موکریانی، ئاراس، سەردەم ، خانەی وەرگێڕان، ڕۆمان و چیرۆك و کتێبێن دی بڵاوبوونەوە، وەرگێڕان و پاچڤە، بە تایبەتی هی ئەدەبیات بەرەبەرە رەواجی پەیدا کرد. زۆر ڕۆمانی جیهانی هاتنە چاپ و بڵاوکردنەوە و کاری ڕۆژنامەوانی، بە تایبەتی ڕۆژنامەوانی حیزبی و سیاسی لە ڕادەبەدەر پەرەی سەند و گەشەی کرد..

هەڵبەتە دەزگا فەرمییەکان، کە زیاتر حیزب یان حکومەتیان لە پشتە، زۆر نیگەرانی فرۆشی بەرهەمەکانیان نین..بۆیە پێویستە دەست لەسەر بڵاوکردنەوەی کتێبانی باش دابگرن و چلۆنایەتی بالآیان بەلاوە گرینگ بێت و هەقدەستی باش بە نووسەران و وەرگێڕەکان بدەن و زیاتر بە دووی کتێبی باش و نووسەر و وەرگێڕی باشدا بگەڕێن و هەوڵ بدەن بەرنامەی بڵاوکردنەوەیان هەبێت و ئەو کتێب و دەقە بیانیانە وەربگێڕن کە ڕۆڵی پێشرەوانەیان هەیە و خێرایی بە بزاڤی ڕۆشنبیریی و ئەدەبی و زانستی خۆماڵی دەبەخشن، نەك بە گوێرەی ڕێکەوتان و خوابەختەکی کتێبان چاپ بکەن.. دەقە وەرگێڕدراوەکان هەڵبسەنگێنن وپێداچوونەوەیان بۆ

بکەن و ناسنامەیەکی رۆشنبیریی ئەوتۆ بۆ خۆیان پەیدا بکەن کە ببنە جێگەی متمانەی خوێنەران و ناوەندە رۆشنبیرییەکەو مۆر و ئارمی ئەوان بە هەر کتێبێکەوە بێت، بۆی ببێت بە پەساپۆرت و گوزەرنامە و شایەتی و گەواهی بۆ باشی کتێبەکە. ئەمەش بەوە دێتە دی بڵاوکراوەکانیان هەڵبژاردە بێت، پشت بە پاچڤەوانی دەرەجە یەك و کارامە و زەبەردەست ببەستن و هەقدەستی باش بە وەرگێڕ بدەن و کارێکی وەها بکەن وەرگێڕی باش پێویستی بە هیچ دەرامەتێکی دیکە نەبێت و بە کارەکەی خۆی کە وەرگێڕانە بژی. یانی پشت بەو وەرگێڕانە ببەستن کە کارەکانیان پوختە بێت و پێداچوونەوەی نەوێت..

دیارە لای ئێمە تا ئیستا مەگەر بە دەگمەن دەنا کەس بە قەڵەمی خۆی ناژی..وەشانخانەو دەزگاکانی پەخش و بڵاوکردنەوە بە خۆیان بەرنامەی تۆکمە و دیاریکراویان بۆ کاری ساڵانە نییە، زۆربەی کات وەرگێڕەکان بە گوێرەی حەزی خۆیان کتێبانیان وەرگێڕاوەو داویانە بە دام و دەزگاکان و دوای چەندین مانگ و هەندێجار چەندین ساڵ چاوەڕوانی، ئەوجا کتێبەکە چاپ دەکرێت و ئەگەر سووکە پاداشتێکی کەمی بدرێتیٚ یان ، نا!!.. هەڵبەتە ئەم پاچڤەوانانە مەبەستیان پارە پەیداکردن نییە،بەڵکو ئامانجیان خزمەتی کەلتووری بووە، ویستوویانە هاووڵاتیانی خۆیان بە دەسکەوتە ئەدەبی و رۆشنبیرییەکانی وڵاتانی دیکەی دنیا ئاشنا بکەن و هەندیٚ لەو بەرهەمانەیان بخەنە بەر دەست کە ئەمڕۆکە ئیدی بوون بە بەشێك لە کەلەپووری هاوبەشی تیرەی بەشەر..

"١٠"

پاچڤە دەکاتە ئەوزاری کفتو گۆی نێوان خەڵکانێك کە بەیەك زمان نادوێن..هەڵبەتە لە گفتوگۆی نێوان شارستانیانیشدا پاچڤە، ئەوزارێکی گرینگە، تا چۆنیەتی پاچڤەکە بەرزو باش بێت گفتوگۆیەکان ڕوونتر و سەمەربەخشتر دەبن. پاچڤەی گۆنگ و خراپ نەك هەر کەش و هەوای گفتوگۆیان دەشێوێنێت، بگرە دەبێتە مایەی بەدحاڵی بوونی زۆریش.

ئەمڕۆکە ئەگەر سەیری کتێبخانەی نیشتمانی هەر میللەتێك بکەیت دەبینی پاچڤە رێژەیەکی بەرزی کتێبخانەی ناڤبری پێك دێنێت. ئەمە خۆی لە خۆیدا بەڵگەی ئەوەیە کە هونەری پاچڤە رۆڵێکی بنەڕەتی و گرینگی لە ژیانی ئەمرۆی تیرەی بەشەردا هەیە و ئەمە ئەوە دەگەیەنێت کە گرینگیدان بە چەندێتی و چۆنیەتی وەرگێڕان و هەوڵدان بۆ بەرزکرنەوەی ئاستی چلۆنایەتی پاچڤە کارێکی پێویستە.. بە مانایەکی دی ئەگەر بگوترێت هەر ئەدایەکی زمانەوانی خۆی لە خۆیدا پاچڤەیە نابێت بە زێدە رۆیی..